

Shabbos Ben Torah

Shiur# 471 | June 20th 2024

רש"י פרשת בהעלותך פרק ח פסוק ב

בהעלתך - למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות:

מגן אברהם סימן תקעו הקדמה

כתב הרמב"ם מ"ע מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות עכ"צ שלא תבוא שנאמר והרעותם בחצוצרו' וגו' ומד"ס להתענו' וכו' ומריעים בחצוצרו' בלבד בגבולין וכתב המ"מ והמחזור כדברי הרשב"א או שופר או חצוצרות עכ"ל ואני תמה למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה ואף על פי שאין ת"צ בבבל מ"מ הלא מדאוריית' מצוה לתקוע בלא תענית:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה עמוד א

והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא? מהתם נפקא, דתניא: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו' אותם אנשים מי היו? נושאי ארונו של יוסף היו, דברי רבי יוסי הגלילי.

Issue of electricity

מאז המצאת מכשירי החשמל נתחבטו רבותינו האחרונים במהות האיסור להשתמש בחשמל ולהפעיל מכשירים שאין בהם תוטים המתלהטים כאש [דבמכשירים שיש בהם חוטים המתלהטים כאש יש איסור מבעיר בהפעלתם]. וכתב החזון איש סי' נ' ס"ק ט' דקרוב הרבר שיש בזה מלאכת בונה מן התורה, והטעם משום שע"י סגירת המעגל מעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, והוסיף דאפילו בכלים אשר אין חיבור חלקיהם אסור מן התורה אלא כאשר תוקע אותם זה בזה [כמבואר לעיל פרק ח' סעיף מ'], מ"מ בפתיחת החשמל שמכניסים הזרם בחוטים הוא כמו תקיעת חלקי כלי זה בזה וחייב, והטעם משום שיש כאן "תיקון צורה להגשם ונעשה ע"י זה שימוש" [וראה להלן בסמוך במה שכתב החזון"א במכתב לבאר דבריו הנ"ל]. וסיים החזון"א דמאחר שהדלקת המנורה היא בניו הכיבוי הוא סתירה.

רבים מחכמי דורו חלקו על החזון"א ולא קיבלו את חידושו. ראש וראשון להם הוא הרב ש"ז אוירבך, שהרבה להקשות עליו (מנחת-שלמה ח"א סי' יא) והתווכח עמו: דבריו הם חידוש גדול עד מאד, וכל אלה שנושאים ונותנים בעניני חשמל לא הזכירו כלל לחשוש בזה למלאכות של בונה וסותר...

להלכה פוסקים רבים אינם חוששים לדעת החזון"א במצבי דחק, כמו בנושאי רפואה ובטחון וכיו"ב, ונוטים לדעת המקילים שאין איסור 'בונה' דאורייתא בחשמל ללא אש.

ובשו"ת בית יצחק יור"ד ח"ב במפתחות לסי' ל"א כתב דיש לאסור סגירת מעגל חשמלי משום שמוליד כח חשמלי בחוטים והרי זה אסור מדרבנן דומיא דמוליד ריח, וע"ע שו"ת מהרש"ם ח"ב סי'

Issue of hiring or lowering an existing electric current

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יב

ויתכן שאף אם ננקוט כדעת החזון"א דסגירת מעגל חשיב בונה ופתיחתו כסותר, מ"מ בנד"ד שהוא רק מוסיף זרם או ממעט זרם אפשר דאינו חשיב לא בונה ולא סותר (ועכ"פ ביום טוב שמותר לשחוט בהמה ולהפריש חלה אף על פי שהוא מתקן, וגם מותר לגבן אי לאו משום דמעלי טפי כשהיא ישנה ואין חוששין להא דמגבן חשיב בונה, והיינו משום דהו"ל צורך אוכל נפש וה"נ הנאת אורה ג"כ חשיב כאוכל נפש). ויש להדגיש דאף שאם החוט שבתוך המנורה לוחט יותר הוא נראה לעינים יותר עבה וכאילו גם הגדיל לעשות שלהבת, מ"מ אין זה אלא מראית עין בלבד כי לאמיתו של דבר אי אפשר כלל שתהי' שלהבת בתוך הנורה, וגם לא אסור משום מוליד אש, כיון שאין זה דבר חדש אלא שהגדיל והוסיף על מה שכבר יש מקודם והו"ל כאולידי ריחא דשפיר שרי למלול או להוסיף גם בשמים אחרים אם הם מאותו המין שכבר הי' קודם. וה"ה נמי בנד"ד אם נאמר דאינו קרוי מבעיר, אפשר שה"ה נמי דליכא גם מוליד אפי' מדרבנן.

פסיק רישיה דלא ניחא ליה

הלכות שבת סימן שכ

קמו.

חושש: יד ה"ה מ' מרוטנבורג (נחש"ן קטן סי' סה) (מ) מתיר להטיל מי רגלים בשלג, בהרא"ש (מא) היה (י) נזהר: מ' אסור לפרס סודר על פי החבית ולתן על גביו הכלי שדולים בו, ש"מא יבא (מב) לידי סחיטה. אבל בגד העשוי לפרס עליו, מתר שאינו חושש עליו (מג) לסחוט: מ' אסור (מד) * להדק מוכין בפי פה שיש משקין, משום (יח) סחיטה: י' (מה) * הספוג (מו) אין מקנהחין בו (מז) אלא אם כן יש בו בית אחיזה, גזרה (מח) ש"מא (יט) יסחט: יח חבית שפקקו בפקק של פשתן (מט) לסתם (* נקב שבדפנה שמוציאין בו הנין, (נ) * י"ש מי שמתיר (נא) אף על פי שאי אפשר שלא יסחט, והוא שלא יהא תחתיו (נב) כלי, דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הוי פסיק רישא (פ"ד) אסור נמשך בהכרח מדבר מה, כמו הפות הנמשך בהכרח מהתות הראש) * דלא ניחא ליה, ומת. ונחלקו עליו ואמרו, דאף על גב דלא

ניחא ליה, פיון (נג) דפסיק רישא הוא, (כ) אסור. והעולם נוהגים התר (נד) בדבר, ויש ללמד עליהם זכות, דכיון שהפרזא ארפה חוץ לנערת ואין יד מגעת לנערת, מתר, מידי דהוי אספוג (פ"ד) הערוף (ע"ו)

רק אם נאמר דחייבו משום דישה, ומה שכתב הפגן אברהם בסעיף קטן כ"א דחייבא ליכא לכלי עלמא, הינו בפסיק רישא דלא ניחא ליה, אבל בענין זה גופא הוא כמו שכתבנו:
* דלא ניחא ליה. הנה בענינו לא ניחא ליה כלל בהסחיטה, ואדרבה היה רוצה שלא יסחט כי הולך לאבוד, אבל באמת אפילו רק היכא שאין נהנה כלל שנוסף בה טפת הנטיפה, (נז) וכן אם היה הפקיקה בסחימת הנקב

יח (מט) לסתם נקב שבדפנה. הינו שפוכין סביבות הפרזא חתיכת בגד או נערת של פשתן ופוקקים בה הנקב שבדפן החבית: (נ) יש מי שמתיר. (נא) להסיר אותה בשבת או להתזויה: (נב) אף על פי כו'. שעל ידי סחימת הפרזא בנקב או הסרתו, נסחט משקה הבלוע בהנערת: (נב) כ"י. דממילא הינו הנסחט הולך לאבוד פיון שהנקב בדפן החבית בצדה. אבל אם היה תחתיו כלי

שהפעלה שנעשה על ידו ואין לו שום נפקא מנה כזה נקרא גם כן פסיק רישא דלא ניחא ליה כיון דהוא אין מוכן להפעלה. כן הוכיחו התוספות בשבת ע"ה (ע"א) דבור המתחיל טפי מהא דשבת ק"ג (ע"א) בגמרא דקעביד בארעא דחבריה: * ט"ז להגהות וכו'. הינו בערוף הסכרא דברזא ארפה וכמו שכתבתי במשנה ברורה (סי' נה), דאי לא הכי תרצת השלחן צרוף פריש הסעיף דלא כהערוף (ע"ד ס"ב). כתב הש"ו (סי' יב) אם נשפך שכר או שארי משקים שאינם מלבנים על המפה שעל השלחן והוא רוצה לנקותו, על כל פנים לא ישאב משם תוך פה אחד ולשפך לחוץ, דאף על גב דישליכנה לאבוד, מכל מקום

שלמעלה, שהינו הנסחט יורד לתוך החבית, בכל זה (נז) הוא אסור דאורייתא להדק או להסיר הפקיקה גם לשיטה זו: (נג) דפסיק רישא הוא אסור. מדרבנן, (נד) אבל חייבא ליכא בפסיק רישא דלא ניחא ליה לכלי עלמא. וכל זה הוא לענין שבת, דבענין שיהא מלאכת מחשבת, אבל לענין שארי אסורי תורה, דעת הרא"ש (פ"ד סי' ט) דפסיק רישא דלא ניחא ליה לכלי עלמא אסור, (נז) ואסורו הוא מן התורה: (נד) בדבר. הינו שפפריזין על המדה

שער הצינון

(נג) דהוא פסיק רישא דניחא ליה, דקניא לן דתיב מן התורה: (נד) מגן אברהם בספר (סי' כ). וכן מוכח בשבת ק"ג (ע"א) בגמרא: (נז) כן משמע מהראיות שהביא, עין שם בגמרא (נבחים צ"א), וכן כתב בספר שלחן צבי ששים (סי' א סי' ח) ובחיי אדם (ח"ב כלל ט סי' ט): (ט) אף דמהמגן אברהם (סי' כג) משמע דאפילו בלא ברזא ארפה הניחם

פסיק רישיה דלא ניחא ליה באיסור דרבנן

משנה ברורה סימן שיד ס"ק יא

הנה לענין עיקר הדין הסכימו המ"א וא"ר והגר"א והגרע"א דפסיק רישא אסור אף במלתא דרבנן ומ"מ הכא מצדדים המ"א והגר"א דמדינא אף בכותל שרי היכא שאין מתכוין כיון שא"צ להגומא והוי מלאכה שאצל"ג וגרע משאר איסור דרבנן דאסור היכא שהוא פסיק רישא כיון שהוא ג"כ מקלקל וגם הוא כלאחר יד וממילא נעשה הגומא בכותל ע"י הוצאת הסכין שמתרחב הגומא וכדלעיל בסימן ש"א ס"ח גבי צנון ע"ש אלא שהעולם נהגו בו איסור להוציא דנראה כעושה נקב בכותל וגם הט"ז מצדד כן בעיקר הדין אף בכותל ומ"מ סיים דאין בידו להקל נגד התה"ד והשו"ע והרמ"א שפסקו כולם בסוף הסימן להחמיר לענין כותל [וכן הוא ג"כ דעת הא"ר כהשו"ע והרמ"א דאפשר דניחא ליה שיהא הנקב מרווח לחזור

ולתחוב בו הסכין ובאופן זה בודאי לכו"ע אסור] אלא לענין חבית דעיקר איסור הוא רק מדרבנן יש לסמוך היכא שהוא צורך גדול על דעת המחבר שמתיר להוציא הסכין בשבת כיון שאין מתכוין להוסיף הנקב אפילו היכא שלא הוציאו מעולם מתחלה:

משנה ברורה סימן שטז ס"ק ה

פטור אבל אסור - על כל הסעיף קאי וע"כ צפור דרור שנכנס לבית דרך הפתח או החלון אף על גב שאינו ניצוד שם מ"מ אסור לסגור הפתח והחלון. ובזמן הקור שיש צער צינה או צער אחר כתב הח"א דמותר לנעול אם אין כונתו רק להציל מן הקור ואינו רוצה כלל בצידת הצפור כיון דאין בו צידה דאורייתא אף על גב דהוי פסיק רישיה בדרבנן אבל בשאר חיה ועוף דשייך בו צידה דאורייתא בבית אסור אף על גב שאינו מכוין כלל דהוי פסיק רישיה:

משנה ברורה סימן שטז ס"ק טו

תיבה קטנה - אבל תיבה גדולה סבירא ליה לרמ"א דלכו"ע שרי דאפילו אם היה אדם עומד בתוכה לא היה יכול לתפסה בחד שחיה וגם הוא דבר שאין במינו ניצוד:

שער הציון סימן שטז ס"ק יח

(יח) רוצה לומר, משום דהוי תרי דרבנן, משום הכי מותר באינו מכוון אף על גב דהוי פסיק רישיה [פרי מגדים]:

שער הציון סימן שלז ס"ק ב

(ב) ומסתברא דאם כל העיר מרוצף באבנים או בקרשים יש להקל בזה, ואפילו אם נחמיר לקמן בכבוד, הכא קיל טפי, דאפילו באינו מרוצף לית בזה גררא דאורייתא מכמה אנפי. אחד, דהחריץ שיעשה, הוא בזה רק חופר כלאחר יד, ועוד, דהוא מקלקל על ידי הגומות שנעשים בבית ולא מתקן, ועל כולם, הלא אינו מכוון לזה והוא רק פסיק רישא דלא ניחא לה, וגם בזה לכולי עלמא הוא רק איסור דרבנן, ומבואר לעיל בסימן שט"ז סעיף ג בהג"ה דדעת הרמ"א שם מוכח דסבירא לה בעלמא דאם הוא תרי דרבנן מותר בפסיק רישא דלא ניחא לה, ואף דהכא מחמירין בזה בגדולים ביותר דפסיק רישא הוא, כמו שהביא הבית יוסף בשם הפוסקים, על כל פנים במרוצף בכל העיר יש לצרף לזה דעת התוספות בדף כ"ט ע"ב דלא גזרינן בזה אטו אינו מרוצף, וגם רש"י סבירא לה כן כדמוכח בדף צ"ה ע"א דיבור המתחיל זילחא, וכמו שרמז לזה הגאון ר' עקיבא איגר:

מה מקרי כלאחר יד

שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן לא

וגם נ"ל שאין שינוי מועיל אלא כשגוף המלאכה נעשית ע"י שינוי כמו יונק דהוי כלאחר יד וכיוצא בזה. אבל אם היה בשבת ומעמיד קדירה אצל האש כלאחר יד וכשהיא מתבשלת אין שום שינוי היה חייב.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן עג אות ד

ובדבר רופא שומר תורה שמטפל בשבת בבית החולים עם חולה שיש בו סכנה בשבת ומוכרח לשלח דמו לבדוק בהמעבדה (לאבאראטארי) וצריך לכתוב שם החולה על הנייר שמצורף להכלי שהדם בו כדי שידעו של איזה חולה הוא, ושואל איך יותר טוב אם לכתוב בשינוי בקיצור שאפשר לידע מזה של איזה חולה הוא שצריך לעשות מעשה כתיבה על כל אות ואות. או שיש פס שכתוב בו באותיות בולטות שם החולה, אשר מניחים את הפס תחת נייר ומושכים המכונה ע"ג הנייר, ועי"ז יוצא דיו מהמכונה ומסמן במקום בליטת האותיות שאולי נחשב זה למעשה אחת, או שיש מכונה שעושה הפעולה בחשמל (עלעקטרי) שמעשה האדם הוא רק פעם אחת הדחיקה בכפתור אחרי שהניח שם מקודם את הנייר, אבל ע"י מכונה לא שייך לעשות בשינוי כי כל עשיה מהאדם שהוא מעשה הדחיקה בכפתור החשמל, ומעשה הדחיקה בהעברת המכונה על פס הנייר, ליכא שום חלוק באיזה אופן נעשית מהאדם אם ביד ימין או שמאל ואף ע"י אברים אחרים.

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן י

ובנידון שלנו הרי פשוט וברור, שגם בשעה שהמנוע נח אין שום חשש של איסור תורה בפתיחת הדלת, ולכן מותר ודאי לפותחו באמצע השבת מן הצד או כלאחר יד בשעה שהמנוע עובד.

הקלו בזה לכאורה יש להקל. אמנם דעת הגר"ש אלישיב שליט"א די ש להבחין בזה בין ב' סוגי שינוי, דבמקום שמחמת השינוי משתנית איכות המלאכה כגון בנטילת צפרנים ביד [אי נמי בכתיבה ביד שמאל] בזה יש להקל על ידי נכרי כדין שבות דשבות, אך במקום שהשינוי הוא רק בצורת הפעולה אך המלאכה עצמה נעשית בשלמות [וכגון אם הנכרי ידליק את אור החשמל במרפקו או בגופו] בזה אין להקל לומר לנכרי לעשות את המלאכה. [ואין הכוונה לומר שבאופן זה הרי זו מלאכה דאורייתא, דכבר כתב האג"ט בסוף הפתיחה דאף במקום שאין שינוי באיכות הנפעל רק בצורת הפעולה פטור בשבת משום דלא הוי מלאכת מחשבת, אלא הכוונה שבאופן זה אין להקל ע"י נכרי מדין שבות דשבות כיון שעיקר צורת המלאכה קיימת, וכעין מה שהבאנו לעיל הערה קע"ח מהאחרונים בענין משאצל"ג]. והגר"ש ז"ל אויערבאך זצ"ל דן בעיקר הנידון של אמירה לנכרי לעשות מלאכה בשינוי בספר שש"כ פרק ל' הערה מ"ו ונטה להקל.

והנה שוב שאלתי את הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה, וזה תוכן השאלה: אם הדליק נרות חשמל כלאחר יד בשבת, אם חייב כיון שמצד תוצאת המעשה אין נ"מ איך מדליקו או דאזלינן בתר עצם המעשה וע"כ פטור כיון שעשה בשינוי וצ"ע. והשיב וז"ל פטור עכ"ל.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן פה

שימוש במכשיר שמיעה לחרש בשבת כ"ב מנ"א תשכ"ט. מע"כ ידידי מהר"ר ברוך יצחקי שליט"א.

הנה בדבר מכונת השמיעה לחרשים אם יש בזה האיסור דיש בדבור ע"י מייקראפאן /מיקרופון/, נוהגין אנו כאן להקל אף שאנו אוסרין בדבור במייקראפאן מארבעה טעמים, שני טעמים שהם לחשש איסור מלאכה אבל אין האיסור ברור, ושני טעמים שברור איסורם אבל הם מדרבנן, מהטעם שאבאר.

והנה הטעם שאסור במייקראפאן משום שבחול הדרך של בנ"א לחברו להעלעקטרי רק בשעה שצריכין לדבר ולא קודם, הרי איסור זה הוא דוקא בדבר שמשמיע קול לרבים, כהא דנתינת חטים לתוך רחים של מים בע"ש כדי שיטחנו בשבת כדאיתא בשבת דף י"ח, משום שיאמרו שנתן החטים בשבת ובכל כה"ג שאוושא מילתא, שהוא שייך במייקראפאן שהוא נשמע לרבים, ולא במכונה זו שהוא ענין שלא נשמע כלל לאחרים שאינו בכלל איסור זה, עיין בב"י סוף סימן של"ח וברמ"א /או"ח/ סי' רנ"ב סעי' ה' בסופו ובמ"ב שם ס"ק מ"ח.

והטעם דכיון דהכל יכולים לתקן הוא ג"כ בכלל איסור כלי שיר, דהא מצוי שמתקלקל ויבואו לתקנו, נמי אין לאסור כיון דהוא רק לחרשים שיש להחשיב זה מילתא דלא שכיחא שלא גזרו, וגם שהוא צורך גדול מאד לאלו הצריכין לזה שבלא זה יש חשש פ"נ =פקוח נפש= כשירצה לילך החוצה שלא ישמע נסיעת המכוניות (קארס) שיש לומר שלא גזרו כה"ג, וכדי שלא יבא לחשש שיתקן צריך לדבק איזה דבר במקום ששייך התקון, ואילו היה זה בכלל הגזירה לא היה מועיל זה אבל כיון שאינו בכלל הגזירה מועיל זה לענין עצם החשש שלא ישכח ויתקן. ונמצא שמאלו איסורים הברורים שאיכא במייקראפאן ליתנהו במכונת השמיעה.

והחששות שהם מענין מלאכה שהאחד הוא בזה שקול הנשמע מהמייקראפאן אינו קול האדם המדבר עצמו אלא שנעשה שם רושם של הברותיו ומה שנשמע הוא קול ההברה שנעשה שם, הנה אף אם נימא שגם במכונת שמיעה זו נעשה כן, הא מכיון שלא ברור לן האיסור בזה דלאיזו מלאכה נדמה זה שלכן אין בידנו לאסור לחולה ולצורך גדול כזה מאחר שלא ברור לן האיסור, ובפרט שלכאורה במכונה זו לא מסתבר שהוא קול אחר הנעשה שם דהא לא נעשה הקול יותר רם מכפי שנשמע מהאדם ומה שנשמע להחרש ע"י זה הוא משום משיכת הקול לתוך האזן ממש וליכא הפסק בינתיים או שמגדיל כח שמיעתו שיש לו מעט, ואין לידע דבר ברור גם מהמומחים בזה, ונמצא שיתוסף עוד ספק בזה.

וחשש השני שמשתמש בכח העלעקטרי בדבורו /כדחזינן/ כדחזנין מהא שאיכא חלוק בין מדבר בקול רם למדבר בקול נמוך שאיכא אולי חשש מלאכה בהשתמשות בכחות העלעקטרי אף בלא הבערה, נמי אינו איסור ברור ואף לא ספק ברור, וכמדומני שבמכונה ליכא חלוק בהדבורים וממילא ליכא חשש זה כלל, ולכן גם בשביל חשש זה שאינו ברור אין לאסור לחולה ולצורך גדול כזה כדלעיל.

והנה לבד זה הא החרש שבאזנו מונח המכונה אינו עושה שום מלאכה והנידון הוא על המדברים, שלכן על אותן שאין מדברין ביחוד להחרש אלא בכלל לעלמא הרי אינם מתכוונים ודבר שאין מתכוין מותר ואין זה פ"ר =פסיק רישא= דהא כמה פעמים שאף עם המכונה אינו שומע, ורק על אלו שמדברין ביחוד להחרש הוא מתכוין, וגם הרבה פעמים כשמדברין

ביחוד להחרש הוא שומע והוי גם פ"ר ואף בלא פ"ר הא כשמתכוין אסור, ולכן כשאפשר טוב שלא ידברו ביחוד להחרש ותועיל המכונה לרוב הדברים שצריך לשמוע שהוא למה שמדברין בכלל לעלמא כגון מה שצריך לשמוע כשהוא נמצא ברחוב ובביהכ"נ ועל הדברים ששואל ישיבו לו שלא בדבור אלא ברמיזה, ואם א"א כעובדא זו שהיא קטנה בת שש שמוכרחין להשיב לה ולפעמים דוקא בדבור אין לאסור. ידידו, משה פיינשטיין. מנחת יצחק, אגרות משה

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן ס

ע"ד בקשתו לברר בהירחון שלו אדות הנדפס שם בנוגע לאלקטרי' /לחשמל/ בשבת הנה כבר נתפשטה הוראה לאיסור בכל תפוצות ישראל וכן פסק הגר"י שמעלקיש ז"ל בחבורו בית יצחק, דהוי אב מלאכה וחייב משום מבעיר ומכבה ועי' בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' ל"א ובהשמטות שם ובחלק א' סי' ק"פ /ק"כ/ ובכמה ספרים, ומה שיש לדון ולהתווכח בזה אין כדאי שיבאו הדברים בירחון, אשר יתפרסמו הדברים בוכוחים שונים, ויוכל להיות למכשול הרבים. ובשו"ת שאילת דוד להגאון מאוה"ג ר' דוד מקארלין ז"ל בשו"ת או"ח סי' ה' כתב בסוף התשובה בזה"ל: אבל חס לו להדפיס דברי במ"ע כי אנכי מעולם מתרחק מזה וכו' והשנית אנחנו כעת במקום מים הרעים והתלמידים ישתו וימותו כי עמי מקלו יגיד לו כל המיקל כו' ואיני רוצה שיתחלל שם שמים שיקילו הרבה יותר מאשר נכון ע"פ הדין עכ"ד.

ומה ששלח אלי העתקת מכתב גדול אחד הנדפס בעתון ירחי בית ועד לחכמים מניו יארק תרס"ג ע"ד הדלקת אור אלקטרי' ביום טוב שמתיר, היינו רק ביום טוב וס"ל דאין זה מוליד, וצירף זה לסניף שהוא גרמא, אבל לא עלה על הדעת להקל בשבת וגם בדין יום טוב אין הלכה כמותו.

והנה בעיקר הדבר שמבארים בהירחון אופן הדלקת האלקטרי' שבטרם הכנסו לתוך הזכוכית הפסק יש בו וכו' וכשמסבב את הגלגל נעשה צפוי קצר זה מעין גשר שהזרם עובר עליו, ולפי"ז יש לדון דבסבובו להכפתור שבתוך המעריך אינו אלא גרמא בעלמא ודמי להא דא"ר בסנהדרין ע"ז ע"ב זרק חץ ותריס בידו ובא אחר ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדי בי' מיפסק פסיקי' גירי', הרי קמן דהמסלק את התריס המעכב את החץ שלא יגש אליו אף על גב דבסלוקו זה מכשיר הוא את החץ שיהרוג או יזיק מ"מ אין להמסלק הזה דין מזיק בידים ורק גרמא עלמא, וה"נ לענין שבת הוי גרמא. זהו תו"ד. ואני שאלתי לאומן עלעקטראטעכניק /חשמלאי/ והראה לי אופן תכנית המכונה הנעבדת פה בסבוב הכפתור שבתוך המעריך לבד שמסיר הגשר מחבר עם זה גם החוטין באופן שבסבוב הכפתור מחבר את החוטים ממש ועושה הבערה בידים. אך אמר לי שאפשר להכין מכונה כזו שע"י הסרת הגשר יחברו החוטים מאליהם ע"י כלי צירוף (ספראנזינקע) אחר ובאופן זה יהי חבור נעשה מאליו ע"י הכלי צירוף.

אולם גם באופן זה נראה למאי דמבואר בש"ס בסנהדרין שם /דף ע"ז/ האי מאן דכפתי' לחברי' ואשקיל עלי' בידקא דמיא גירי דידי' נינהו ומיחייב, ובחי' הרמ"ה שם כתב ואי קשיא לך מכדי הכא לאו בדאזלי מכחו עסקינן אלא כגון שהי' דבר מפסיק בין המים ובינו ונטלו ונמצאו המים באין עליו מאליהן ואמאי מחייב הא לאו כחו הוא ותו מאי שנא מדרבה דאמר זרק בו חץ ותריס בידו ובא זה ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדי מפסק פסיקי' גירי' אלמא אף על גב דקא שקיל לי' להווא מידעם דהוה מפסיק ביני' ובין גירי דשדי בי' פטור וכ"ש הכא דהני גירי לאו מכחו קא אזלי ואמאי מחייב לא תקשי לך וכו' ולא דמיא הא מילתא לזרק בו חץ ותריס בידו דאלו התם כי סלקי' לתריס מיקמי דנימטי

גירא לגבי' הוא דסליקי' דאי לבתר דמטא לגבי תריס אף על גב דהוי מסלק לי' לתריס תו לא הוי אזיל גירא טפי ולא הוי מיקטל, אלא ודאי ע"כ בדסלקי' מקמי דנימטי לגבי' ואמטו להכי פטור דכי סלקי' לאו מידי עבד, מאי אמרת סוף חץ לבא, הא אמרו כל סוף הורג לבא פטור דגרמא בעלמא הוא אבל הכא דכי סלקי' לעפרא דמפסיק בין מיא לדידי' מיא הוי נגעי בהוא עפרא גופי' כי סלקי' לעפר גירי דידי' הוא עכ"ל.

הרי מבואר מדברי הרמ"ה דאם היה החץ סמוך ממש להתריס אם הסיר התריס זהו גירי דילי' והי' חייב ע"ז כמו בבידקא דמיא, וה"נ אם הסיר הגשר וזרם האלקטרי עובר מיד הרי הוא כמו בידקא דמיא, דמתחברים הזרמים כמו המים. ונראה דזה הוי ככח ראשון.

והנה בעיקר הדין לגבי גרמא בשבת דעת האבן העוזר באו"ח בסוף סי' שכ"ח בנותן חטים לתוך רחיים של מים חייב ולא כמו שכתב המג"א בסי' רנ"ב, וכל האחרונים השיגו על המג"א על מה שהביא ראי' מדברי התוס' שבת י"ח. ודעת האה"ע דחייב כמו שאמרו בב"ק דף ס' זורה ורוח מסיעתו דאף דלנזקין הוי גרמא ופטור לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומכ"ש מה שחייב בנזקין.

ולכאורה ד' האה"ע תמוהים מאי ראי' מזורה דזהו מלאכתו כמו זורע ואופה וצד, אלא דגם ד' המג"א בסי' רנ"ב שהוכיח מצידה אינו מובן, דשאני צידה דזהו מלאכתו, אבל ברחיים של מים הא אפשר מלאכת הטחינה ברחיים של יד. ונראה בדעתם דמה שאמרו בזורה ורוח מסייעתו מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא אמרו שזהו עצם המלאכה, היינו דכל שהוא מלאכת מחשבת והמלאכה מתעביד באופן זה חשוב מלאכת מחשבת ועל כן גם בנותן חטים ברחיים של מים, שזהו דרך הטחינה אף שבאפשרי לעשות ע"י טחינה ביד מ"מ זוהי מלאכת מחשבת שאסרה תורה. ולא דמי להא דשבת ק"כ בגרם כבוי שהוא בא במקרה ובכה"ג אמרינן לא תעשה כל מלאכה, דגרמא שרי דבכה"ג לא חשוב מלאכה, אבל באופן שהמלאכה היא תמיד ע"י גרמא זהו חשוב מלאכת מחשבת.

ובישועות יעקב סי' של"ד בתשו' נכדו הגאון ז"ל כתב בשיטת הש"ג דגרם כבוי פטור דוקא באינו מכוי, דבמתכוי חייב משום כבוי דהוי מלאכת מחשבת דחייב גם בגרמא כמבואר בב"ק ס', ורק בלא נתכוי דאין זה מלאכה ואין זה מלאכת מחשבת בכה"ג אין חיוב בגרמא יעו"ש.

אולם הרא"ש בב"ק ס' שם כ' דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה, אף על פי דלא הוי אלא גרמא בעלמא בהכי חייבה תורה כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח, מבואר דדוקא בזורה שעיקר עשייתה כן, אבל לא בשאר מלאכות. שו"ר בס' אמרי בינה חאו"ח שהרגיש בזה. והנה בגוף השאלה וההערה שהעיר דפתיחת השרויף /הבורג/ ביום טוב דהוי גרמא, העיר בזה הס' מחזה אברהם להגאב"ד דבראד ומתיר ע"י נכרי, ובאמת לא כל הגרמות שוות ויש שיטות דגם גרמא אסור היכא דאין הפסק מחיצות בין האש, זהו שי' רש"י במסתפק דהוי מכבה, ושי' התוס' בשם ר"ת בשבת מ"ז דדוקא לעשות מחיצה מכלים שיש בתוכם מים, אבל היכא שאין הפסק מים בין המחיצות י"ל דהוי איסור דאורייתא וכ"ה שי' הרא"ש בביצה, דמסתפק מן השמן חייב משום גרם כבוי, כיון שהשמן והפתילה גורמים שניהם ההדלקה והממעט וממהר את הכבוי חייב משום מכבה, ועי' ביש"ש בביצה שם דחייב חטאת כ"כ בס' מרכ' המשנה בשי' הרמב"ם דגרם כבוי בכה"ג הוי דאורייתא. ובס' מחז"א הנ"ל בסי' מ"א והשמטות שם מצדד דבהבערה גם גרמא אסור, דבכל אבות

מלאכות ילפינן דגרמא שרי מדכתיב לא תעשה כל מלאכה עשי' הוא דאסור, וגרמא שרי, משא"כ בהבערה דכתי' לא תבערו י"ל דאף גרמא אסור. והא דקשה דא"כ איצטריך קרא לא תבערו לגרמא דאסור, ולמ"ל למימר ללאו או לחלק משום דזה מוכח מבכל מושבותיכם דמרבה הבערת בת כהן, דהא אפשר ע"י גרמא יעו"ש מה שפלפל בזה, אבל כל זה אינו אלא לפלפולא, אבל להלכה בודאי נראה דאין חילוק בין הבערה לשאר מלאכות.

וגדול אחד העיר מקושיית הירושלמי פ"ב דב"ק דמקשה לר"ל דס"ל אשו משום ממונו ממתני' דהוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור משום דחייב מיתה ואם איתא דמשום ממונו משבולת ראשונה ואילך יתחייב משום ממונו, ולדברי המחז"א, יהי' גם על מה שלאח"כ חיוב משום גרמא אך מה שהקשה הנ"ל לשי' האהע"ז דחייב משום גרמא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, מקושיית הירוש' הנ"ל, הנה דברי האה"ע הוא דוקא באופן דדרך המלאכה ברחיים הוא ע"י גרמא, ומדמי לזורה דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל במבעיר סתם שדרך המלאכה הוא בידיים בודאי אינו חייב משום גרמא, רק באופן שהמלאכה מתהווה תמיד ע"י גרמא. והנ"ל בהבערת האלעקטרי' כשנת"ל.

המורם מכל האמור דבחבור החוטין של אלקטרי, להבעיר בידיים, דהוי מלאכת הבערה ממש וגם אם החבור נעשה בסבוב הכפתור באופן שמאליו יתחברו החוטין דמי ביותר לבידקא דמיא בכח ראשון דחייב משום גירי דילי', גם באופן דהוי גרמא לד' אבן העוזר דבנתינת חטים לתוך הרחיים של מים יש חיוב תורה משום מלאכת מחשבת, ולבד זה גם בגרם כבוי לא כל הגרמות שוות, וכמה שי' ס"ל די' איסור תורה בזה וידעתי שיש להאריך בזה בכל פרט, אבל אין הזמן גורם לזה, ובבירור ענין זה נדפסו כמה קונטרסים שהעלו להלכה שחייבים בעלעקטרי' משום מבעיר ומכבה.

שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן סט

יקרתו קבלתי ואשיב בקיצור כדרכי, ע"ד המצוי אצלכם שנדלק מאור עלעקטרי לפני הבתים כשאדם עובר לפני הבית, ויש חלקים שמרגישים במי שעובר בכל רוחב הרחוב ונמצא שאדם העובר גורם להדלקה, וכב' הביא בזה מש"כ בתשובת חשב האפוד (לא נמצא אצלי) ספ"ג להתיר מטעם פס"ר דלא ניחא לי', ובצירוף דעת הרשב"א לענין צידה המובא גם במג"א סי' שט"ז לענין נועל ביתו אעפ"י שידע שהצבי בתוכו, אבל לכב' עדיין אין זה מניח הדעת, דהא הפוסקים נטו מדרכו של הרשב"א (ועיין מג"א שם ס"ק י"א) וגם מהמבואר סי' שט"ז ברמ"א לענין תיבה שבתוכה זבובים, כאשר העיר הגרעק"א במג"א שם, ועוד נו"נ קצת בזה בדברים ישרים.

ואומר בטח דבעניי אין חשש איסור בזה עכ"פ מעיקר הדין דכבר בארתי בשבט הלוי ח"ג סי' מ"א ושם סי' צ"ז, ובח"א סי' מ"ז, דיסוד מלאכת שבת פעולת מלאכה, וגם שיהי' מלאכת מחשבת אבל מחשבת בלי מלאכה המצטרפת לזה לא אסרה תורה, והיינו נמי טעמא פלוגתת ר"ש ור"י בדבר שא"מ דגורר מטה כסא וכו' דר"ש מתיר כל זמן שאינו פס"ר בודאי הגם שע"פ רוב יעשה גם חריץ דכ"ז שאינו הכרח גמור שיעשה גם חריץ, אין מעשה פעולת הגרירה מתיחסת עוד לעשית חריץ רק מעשה גרירה לשם גרירה, ונמצא שנעשה חריץ בלי פעולה מתיחסת אליו, ועיין הי' מה שהבאתי בזה בסי' צ"ז שם מתשובת הרשב"א ח"ד סי' ע"ד, ואין פלוגתא ביסוד זה בין הרשב"א והר"ן סו"פ האורג לענין נעילת דלת בעוד הצבי בתוכו, אלא דהרשב"א דעתו דנעילת דלת היותה פעולת היתר רגילה אינה מתיחסת לצידה כל זמן שעדיין לא חישב עליה, ונמצא שיש תוצאה של צידה בלי פעולת המלאכה והר"ן חולק בזה כיון דסו"ס עושה מעשה צידה

מובהקת אנו מצרפים מעשה הנעילה ע"י הדלת להכרח של פס"ר כאלו כיון אליה כשאר מלאכת שבת בפועל, ובזה יש לדון אם דברי הרשב"א הלכה הם או לא.

אבל לא כן כשאדם אינו עושה כלום ממש והולך לדרכו לפי תומו ואינו מוסיף אף תנועה אחת למען מלאכה אף שבגרמתו נדלק אור או דבר כיו"ב בזה פשיטא שכל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען הדליק וכיו"ב שאין אנו מצרפים הליכתו הרגילה להתוצאה הנ"ל, ואין כאן פעולה של מלאכה, ודבר זה בכלל מש"כ הפוסקים כעין זה לענין מלאכת מכה בפטיש דישנם פרטים דכל זמן שאין מכוונים בפ"י אינו בגדר אינו מתכוין אלא שאינו בגדר מלאכה כלל כמבואר בהה"מ פ"י"ב מהל' שבת ה"ב ובמג"א סי' ש"ח ס"ק ל"ו, ודין ק"ו משם ומובן דאין זה דומה לנדון השכיח היום שדלתות בית נפתחות ע"י עין אלקטרי ע"י הנכנס לתוכו דבזה ודאי איכפת לי' בתוצאה של כניסתו ואסור, משא"כ העובר ברחוב גרידא בלי שום ניחותא הנ"ל.

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן קיד

מבאר מה נקרא גרמא בעלמא לענין מלאכת שבת ובדין טחינה ברחיים של מים ומצודה בשבת

אחרי דרישת שלומו וטובו באתי בדברי תורה לברר דין טחינה ברחיים של מים ומצודה בשבת. ולבאר מה נקרא גרמא. הנה אמרו בשבת דף ק"כ [ע"ב] עשייה אסור גרמא מותר, וכן מצינו לענין שאר איסורי תורה גרמא שריא. אמנם גדר הגרמא אינו מבואר כל הצורך. והמגן אברהם בסימן רנ"ב ס"ק כ' כתב דנתינה לרחיים של מים הוי שבות דהוי כגרמא. והאבן עוזר בסימן שכ"ח השיג עליו, ובספר קרבן נתנאל בשבת דף י"ח [סימן ל"ג אות ר'] הסכים עם המגן אברהם, יעויין שם.

ולכאורה יש להביא ראיה להמגן אברהם מהא דאמרין בחולין דף ט"ז [ע"א] בגלגל של מים בכח שני לא מיקרי מה שאתה זובח לענין שחיטה, והכי נמי לענין מלאכה לא הוי מעשה דידיה.

אמנם לאחר העיון אין ראיה מהתם, דשם בחולין גופא קשיא אמאי לא נקרא מה שאתה זובח. דהנה הא פשיטא לן דמעשה הנעשה על ידי כלי כיון שנעשה מכוחו כיד אריכתא דמי, ואפילו עשה על ידי דבר הפועל בטבע כמים ואש בלא כוחו, דהאש אופה הפת, מכל מקום הפת מקבל הפעולה על ידי כוחו, ולכך נקרא מעשה דידיה. וכמו דאמרין בסנהדרין דף ע"ו [ע"ב] וע"ז [ע"ב] לענין הריגה דבין נתנו לתוך המים או האש ובין נתן המים או האש עליו, לעולם כל שהניחו במקום שאינו יכול לעלות ונהרג על ידי כוחו, חייב. ואם נעשה על ידי כח כוחו פליגי במכות דף ח' [ע"א] וקיימא לן [רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו' הלכה ט"ו] דלאו ככוחו דמי, ועיין בתבואות שור סימן ג' סעיף ב' דכתב דכח כוחו לענין שחיטה הוי ספיקא. וכל שנגמרה הפעולה על ידו, אפילו אינו נעשה בתחילת הנחתו אלא לאחר זמן, כבישול ואפייה, מכל מקום כל שנמשך, מעשה דידיה חשיב כעושה וחוזר ועושה, כדאמרין במכות כ"א ע"ב גבי כלאים.

מיהו זה דווקא אם לכל הפחות מיד בשעת הנחה מתחילה הפעולה, שכבר היה כבר שם האש או המים הפועל. אבל אם לא היה אז עדיין אלא שסופו לבוא, נהי דבמזיק כהאי גונא חייב מקרא ד'כי תצא אש' [שמות כ"ב ה'], אבל לענין שחיטה ושאר דברים תליא בשני תירוצי התוס' בסנהדרין ע"ז [ע"א] ד"ה סוף חמה וכו'. ומדברי הרמב"ם בפרק ג' מרוצח

הלכה י' מוכח כתירוץ השני, וכן כתב הר"ן בחידושו [סנהדרין שם ע"ז ע"ב ד"ה זרק] שם דהוי רק כגרמא ולא חשיב כמעשה דידיה. ולענין גרמא כתב הסמ"ע בחשן משפט סימן שפ"ו ס"ק א' דבעינן שיהא ברי הזיקא, ויש אומרים דבעינן נמי שיעשה מעשה בגוף [דבר] הניזוק.

ואחרי שבררנו דכל שקיבל הפעולה על ידי כוחו הוי כמעשה דידיה, אם כן קשיא לי למה בגלגל של מים בכח שני לא יחשב 'מה שאתה זובח', נהי דהגלגל עושה בלא כוחו, מכל מקום השחיטה נעשה מכוחו, ויהא חשוב מעשה דידיה. ובשלמא לתירוץ השני שבתוס' הנ"ל, יש לומר דמייירי שלא הניח הבהמה במקום הסכין אלא במקום שהסכין סופו לבוא, אבל לתירוץ הראשון שבתוס', וכן כתבו בחולין שם [ד"ה אבל] דגם בסופו לבוא נקרא מעשה דידיה, קשיא. וצריך לומר, דשם בחולין קאי למאן דאמר אשו משום ממונו ולא משום חציו ולא סבירא ליה דסוף לבוא חייב. אמנם מדפסקו הפוסקים דין דחולין [שולחן ערוך יורה דעה סימן ז'] וגם קיימא לן [חשן משפט סימן תי"ח סעיף א'] אשו משום חציו, לא שייך תירוץ הנ"ל. ואם כן צריך לתרץ דמדרבנן אסור, משום דאולי יניח הבהמה תחילה קודם שיהא סוף לבוא, קודם שיתחיל הגלגל לסבב. ועל כל פנים לפי האמור אין ראייה להמגן אברהם משם. דברחיים נהי שהמים גורמים הטחינה, מכל מקום פעולה של הטחינה נעשה על ידי כוחו וחשיב מעשה דידיה.

ומכל מקום נראין לפע"ד דברי המגן אברהם נכונים, ולא קשה עליו מכל מה שהקשה עליו האבן עוזר. דבוודאי אם נתן החיטים לתוך האבנים מקום שנטחן, היה מיקרי מעשה דידיה, אבל המגן אברהם איירי ברחיים של מים, כעין שלנו, שנותן החטים לתוך הארגז ומשם על ידי נדנוד הרחיים, לא על ידי כוחו, נופלין אל האבנים ומשם נופלין למקום שנטחנים. אם כן בין [הכנסתם למקום] הטחינה ובין פעולת הטחינה לא באו על ידי כוחו, אלא שהוא גרם ועל ידי גרמתו נסתבב כן, ולא הוי טפי מגרמא ופטור לענין שבת. ושפיר כתב המגן אברהם דהוי רק שבות, ולא קשה מאופה, ששם קיבל הפעולה על ידי כוחו שנשאר שם במקום שהניח והוי מעשה דידיה.

וגם מה שהקשה האבן עוזר ממה שפסק הרמב"ם [פרק י' משבת הלכה כ"ב] אם הבהיל אדם את הצבי עד שהגיעו הכלב דהוי צידה. התם שאני. דזה עיקר ענין הצידה שאינו מניחו לברוח, ומה לי אם ישב או עמד נגד הפתח וניצוד על ידי כותלי הבית או על ידי כלב.

ועל פי האמור יש לברר נמי דין מצודה. בודאי דאם פירס מצודה ובשעת פריסתו צד בה הוי מעשה דידיה, וכמו שכתב המגן אברהם בסימן שט"ז ס"ק ט'. ואם לא צד מיד וגם אינו ברור שתצוד לבסוף, אפילו אם ניצוד בה אחר כך פטור. אבל אם פירס במקום שבוודאי יצוד לבסוף, יש לדון דתליא בשני תירוצי תוס' סנהדרין הנ"ל אי סוף לבוא מיקרי מעשה דידיה. ועיין במהרש"א שם אם יש לחלק בין אם מקרב הפועל או הפועל. ועיין בפרי מגדים סימן שט"ז [אשל אברהם שם] דדייק נמי מדברי התוס' שבת י"ז ע"ב ד"ה אין פורסין, שאם בוודאי תצוד חייב.

מיהו עיין בתוס' סנהדרין הנ"ל שכתבו גבי משיך נחש דהואיל ואין הארס עדיין בעולם פטור אפילו סוף לבוא. ואם כן יש לדון במצודה שנעשה לצוד באופן שאם תבוא שם חיה תפול ותשתנה וכדאיתא בשבת דף י"ח [ע"א] ועל ידי זה תצוד, הוי כאילו מעשה הצידה אינו עדיין בעולם, ופטור דהוי כגרמא וכמו ארס נחש. ולכולי עלמא אם יש לחוש שבשעת פריסתו תצוד, חייב, דמיקרי מעשה דידיה כל העושה על ידי כלי, כמבואר לעיל.

ועל

כל פנים אפילו נימא שהאור דינו
כאש, וחייב בעלעקטרי המאיר, אבל
אין זה ענין לכח העלעקטרי העושה שארי
פעולות, ורק משום ליבון דחוט אתינן עלה,
פשוט הוא בעיני שרק אם אדום הוא יש
לקרותו בשם מבעיר, ובתר שמא אזלינן

ביארתי שהוא כלל בכמה ענינים, לאו דוקא
באיסור והיתר.

ובענין מכוין ומתקן אין לי פנאי להאריך,
ואפילו לחשוב, ואומר שלו' למר
ולתורתו.
ידידו,
יוסף אלי' הענקין

סימן קב

בענין שימוש בכלי שמיעה בשבת

ב"ה, תש"ג

כבוד מו"ר הגאון מאור הגולה מהר"ר איסר זלמן
מלצר שליט"א
שלו' וברכה להו"ג לביתו וזרעו ולכל הנלוים עליו,
עם כל ישראל.

מלבוש, וכהמשקפיים שכבר נהגו בהם
היתר⁶⁴⁰. החלק השני מרוכס כעין תכשיט על
החלק העליון, ונראה מבחוץ כשפושט בגדו
העליון והוא בדמיון תכשיט התלוי על לבו.
החלק השלישי דרכו להיות מונח בכיס בימות
החול, ואמנם אפשר לתפרו בבגד, ויהא
טלטול שלא כדרך הוצאה, וגם בטל לגבי
החלקים העליונים שהם אחודים ומחוכרים
יחד על ידי חוטי הברזל.

בזה אפנה בשאלה הלכה למעשה מכ"ג, על
דבר כלי שמיעה העלעקטרי אם מותר
להשתמש בו בשבת. השאלה היא משולשת,
אם מותר לטלטלה ולא יהא בה דין מוקצה,
ואם מותר להכניסה באזנו לשמוע בה, היינו
להכניסה באזנו בשבת אם אין בה מוקצה,
דמסתבר שלהכניסה בערב שבת ותהא באזנו
בשבת בודאי מותר, ושלישית, אם נחליט
שאין בה מוקצה ושמותר להשתמש בה
בשבת, אם מותר להוציאה⁶³⁹ כשהיא באזנו
ומרוכסת ותפוררה בבגדיו.

והנה בחול אחר השימוש סוגרים את
המעבר העלעקטרי. ובשבת, דהא
ודאי אסור, אפשר לכרכם באיזה דבר
שימנענו מלסגרו, כדי שלא יבוא לסגרו.

המכונה שראיתיה, ב' חלקים ניכרים בה,
לבד החוטים של מתכת
שהעלעקטרי עוברת דרך עליהם. החלק הניתן
באוזן נראה ודאי שהוא ככלי תשמיש דרך

הנחיצות בזה למי שנוזק לכך היא רבה
עד מאד, ובודאי כבר דנו שם
בענין זה, ויודיעני נא אם יש מקום להקל
מצד הדין, וגם משום מראית עין.

ואכפול בברכתי לכ"ג,
יוסף אלי' הענקין

שהובא במשנ"ב (סי' שא סקמ"ד) וערוה"ש (שם סעי' סא)
ועוד אחרונים. ועצם הדמיון של מכונת שמיעה
למשקפיים, הוא דלא כמ"ש בשו"ת הר צבי (או"ח סי' קעד)
לחלק בזה, ע"ש.

639. לרשות הרבים. 640. בהיתר המשקפיים, יעויין
שו"ת בנין ציון (החדשות סי' לו), ושו"ת רב פעלים (או"ח
ח"ב סי' מח) וצפנת פענח (ח"ב סי' לג) ומנחת שבת (סי' פד
סק"ו) בשם עוד אחרונים, ודלא כחיי"א (ח"ב כלל נו סעי' ג)

סימן קג

תשובת הגרשו"א על הנ"ל, ותשובת רבינו, ובדין כלי להגברת הקול בשבת, ובדין מו"מ בשבת ע"י שותף א"י

בעזה"ת י"ט שבט תש"ג

אל הו"כ הגאון מוה"ר יוסף אלי' הענקין, שלומו הטוב ישגא סלה
אחרי מבוא הברכה והשלו' בראוי להדר"ג שליט"א.

אתכבד להודיעו כי בבקרי את מו"ר גאון ישראל מוהרא"ז מלצר שליט"א הראה לי את אשר שאל
ממנו הדר"ג ע"ד המכונה שקולטת קול המדבר ומקרבנו לאוזן השומע, אולם כראותי
שאדמו"ר שליט"א לא רצה להודק לכך מפני שלא ראה מכונה כזו מימיו ואינו יודע כלל את טיבה,
לכן אף שידעתי את מך ערכי וחלילה לי לתקוע עצמי לדבר הלכה, עכ"ז בהורמנא דמלכא הנני
כותב לכתר"ה דברים אחרים בענין זה, ורק בתור הערה בעלמא.

בתחלת דבריו מסתפק 'אם מותר לטלטלה ולא יהא בה דין מוקצה', הנה לענ"ד לא מצאתי שום
טעם לחוש בזה לאיסור מוקצה, שהרי לכל היותר אי"ז אלא ככלי שמלאכתו לאיסור,
דמותר עכ"פ לצורך גופו, ואין לומר דכיון שדמיה יקרים חשיב כמוקצה מחמת חסרון כים דאסור
גם לצ"ג, דכ"ז דוקא כשמשמש בו לצורך דבר שאין הכלי עומד לכך, משא"כ הכא הרי המכונה
עומדת לכך וזוהי תשמישה תדיר. אולם גם נלע"ד דאי"ז חשיב כלל כמלאכתו לאיסור שהרי אם
הכנים בה את האבן החשמלי מער"ש והשאיר את מעבר הזרם פתוח לכל השבת, ה"ז עדיף טפי
ממורה שעות שמודד את הזמן והוי ככלי העשוי למדידה ואעפ"כ נהגו בו היתר כמבואר במפרשי
השו"ע סו"ס שח, והיינו משום דלא חשיב כמלאכתו לאיסור אלא דוקא כשהכלי מיוחדת להאדם
לעשות בה איסור, משא"כ זה שהשעון מודד את הזמן ולא האדם אי"ז חשיב כלל בעומד למלאכת
איסור, וה"נ גם כאן מה שהמכונה קולטת את קול המדבר ומקרבנו לאוזן השומע לא הוי כלל
כמלאכתו לאיסור. ואי משום שתשמישו של כלי זה הוא לפתוח ולסגור תדיר את מעבר הזרם,
דלדעת' דמר פשוט הדבר לאיסור, א"כ הרי גם שעון יש לחושבו כמלאכתו לאיסור לדעת האוסרים
הערכתו גם כשהוא מהלך, וע"כ דלא חשיב כמלאכתו לאיסור אלא ככה"ג שתשמישו של הכלי
הוא למלאכת איסור, אבל מה שהערכתו ותיקונו אסור בשבת לא חשיב כלל משום כך כמלאכתו
לאיסור.

אלא גם בעיקר הדבר נלע"ד שפתיחת וסגירת הזרם ככה"ג שהאבן החשמלי [בטריה] כבר בתוך
המכונה אי"ז חשיב כלל כמתקן מנא אלא הוה כפותח וסוגר מנעול בשבת, דנלע"ד דאף אלה
שאוסרים את הערכת השעון בשבת היינו משום דדרך השעון רק להעריכו ולהיות הולך תמיד, אלא
שלאחר העריכה הוא מתחיל להתקלקל מעצמו ולכן כל פעם שמעריכו הוי כמתקן מנא, ודמי לכלי
שמתקלקל בכל יום או יומים וצריך תקון ע"י עריכה, משא"כ מטה רפויה וכוס של פרקים שרגילים
תדיר לפרקו ולהחזירו שפיר אמרי' דגם בשעה שהוא מפורק עדיין שם כלי עליו, ולכן כשמחזירו
אינו חשוב כלל כמתקן כיון שכך הוא תשמישו תדיר [ואילו הי' דרך תשמישו של שעון להעריכו
כשהוא צריך לו ולהפסיק את הילוכו כשאינו צריך היה דומה ודאי לכוס של פרקים, ולא היינו
חושבים כלל את הערכתו כמתקן מנא אע"פ שהוא גורם תנועה חדשה בהערכתו] וממילא נראה
דבנד"ד נמי שרגילים לפתוח ולסגור תדיר אי"ז חשיב כלל כמתקן מנא או מכה בפטיש.

ועוד נרא' דכשמחזיר מטה ומחבר חלקיה המפורקים עושה שנוי בגוף הכלי ונרא' לכל אדם כמתקן מנא, וכן בעריכת השעון ה"ה מותח את הקפיץ שבפנים ולכן חשיב שפיר כעושה כל, משא"כ בנד"ד עי"ז שפותח וסוגר את הזרם אינו משנה כלל את גוף הכלי, וגם בשעה שפותח אינו מחבר כלל שום דבר חדש שלא הי' תחלה מחובר אל המכונה, בכה"ג נרא' דמכונה כזו אף בשעה שמעבר הזרם סגור ה"ז חשיב טפי כלי ממטה פרוקה וכיון שעשוי' לפתוח ולסגור תדיר מנלן להחמיר ולאסור פתיחתה בשבת. ואי משום דבפתיחתו ה"ה מוליד תנועה חדשה שלא היתה כלל קודם הפתיחה, נרא' דכיון שאין כאן הולדה ממשית דבר המורגש ונרא' לעינים כמו סחופי כסא אשיראי (ביצה כג.) וכדו' אי"ז חשיב כלל מוליד. [ובפרט שאף בשעון שג"כ מוליד תנועה חדשה אפ"ה סובר הפנים מאירות דדמי לכוס של פרקים, אלא דלא קי"ל בזה כוותי'].]

אולם ד"ז נרא' ודאי שאין להכניס בשבת אבן חשמלי במכונה משום דהוי עכ"פ כהכנסת רצועה חדשה במנעל דמבואר (סי' שיז סעי' ב ומשנ"ב סק"ח) דחשיב כמתקן מנא, אבל כשהאבן הוא בתוכה מלפני השבת אלא שפותח רק את מעבר הזרם, מסופקני אם הוא איסור ברור, עכ"פ ד"ז נרא' ודאי דאי"ז חשיב מוקצה.

וגם א"צ כלל להחמיר ולכרוך את מקום הפתיחה וסגירה, שאף אם נחמיר לחשוב את המכונה בשעה שמעבר הזרם סגור כאילו אי"ז כלי כלל, וכשפותח הוי כעושה כלי חדש וחשיב כמה בפטיש מ"מ אין לחדש חומרא כזו, דלא מצינו דחשו רבנן אלא שמא יטה או יחתה בשעה שהוא צריך לו, אבל לא שמא יכבה בשעה שא"צ לו, וכן לא חשו בנשיאת פאריסא"ל [מטריה] שמא יסגרנו דאסור משום סתירה, וכן בשעון לסגור את מקום הערכתו אף שיש אוסרים הערכתו גם בשעה שהוא מהלך [וגם אין לחוש בזה למראית עין [שפתחו היום את המכשיר], דהא לא גרע מפאריסאל שהכרעת האחרונים היא שאם הוא פתוח מאתמול מותר לנושאו במקום שיש ערוכ ולא חיישי' למראית עין כמב' בפמ"ג סי' שא (מ"ז סקכ"ט ד"ה אם) ובעוד גדולי המחברים].

ועתה בנוגע לאיסור הוצאה, מה שהדר"ג מצדד להתיר ע"י תפירה בבגד, יש לפקפק מהמבואר בשו"ע (סי' שא סעי' כג) דלא מהני חבור אלא בדבר שדרכו להיות מחובר, משא"כ דבר שאינו צורך הבגד והוי נמי דבר חשוב אינו בטל כלל לגבי הכסות, וה"ה כמוציאו לבדו בלא בגד כמבואר שם בב"י. ובנידו"ד הרי אין נהוג כלל לתפור או לחבר את המכונה אל הבגד.

אולם יש להתיר מטעם אחר דמבואר שם בשו"ע (סעי' כב וסעי' כז) דכל דבר שהוא לרפואה חשיב תכשיט, ומטעם זה יוצאים במוך וספוג שע"ג המכה וכן בביצת החרגול לרפואת האוזן וכדומה, ואע"ג דבנידו"ד אי"ז רפואה גמור, אבל מ"מ כיון דבשעה שהוא לובשו ה"ה שומע, נראה דדמי לרפואה, ובפרט דאף בכה"ג שרק מגין על האדם מצער ג"כ יש להקל כמבואר שם במשנ"ב (סקק"ח). וגם לא גרע מכונה זו מקמיע מומחה דיוצאין בה לרה"ר משום דתכשיט הוא לחולה (שבת סא.) וה"נ גם כלי זה תכשיט הוא לאלה שאזנם כבדה משמוע, וראיתי במנחת שבת (סי' פד סק"ו) שהביא מהגאונים מוהר"ש קלוגר ומוהרא"מ לפירות ז"ל ועוד גדולי עולם שנתנו טעם להיתר נשיאת המשקפים בשבת מטעם זה דדמי לקמיע מומחה, והוי כתכשיט. וממילא נראה דכיון דסתמא דמילתא מקפידים על מכונה זו שדמיה יקרים להרכיב אותה באופן כזה שאינה עלולה כלל ליפול, וגם אין אוחזו בידו דרך משא אלא מוציאו רק דרך מלבוש, לכן נרא' דהוי כבתי עינים ושרי.

והנני חותם בברכה, ובצפיה לרגלי מבשר משמיע שלי'.

שלמה זלמן אויערבאך

שבת פי"ב ה"א) יש בזה משום מבעיר, או גם משום מבשל, וצ"ע⁶⁴¹.

ואת אם נאמר שאין מבעיר במתכת כמו שאין בו כיבוי מן התורה (שבת מב.)⁶⁴², אבל מדרכנן בודאי יש בו מבעיר, כמו שבכיבוי יש איסור דרבנן אם יעשה זה בשבת. וממילא אם נתחבר הזרם להמכונה מערב שבת, לכאורה דמי לטלטול נר הדולק דאפילו ר' שמעון מודה בזה, ולא מהני בזה לצורך גופו וצורך מקומו. ואף שיש בו גם שאר חלקים - הנה גם בנר יש בו חלקים שונים, וכולם בסיס להאור [שבת מז.].⁶⁴³

ואם עושה זה בשבת יש בו גם כן משום מוליד אור אם הברזל נתאדם, וגרע ממוציא אור מעצים ואבנים [שבביצה לג.].⁶⁴⁴ דהתם הוצאת האור אינו בכלל מבעיר כיון שאין המלאכה מתקיימת עד שמדליק מזה קיסם או נייר, והרי הדלקה ביו"ט מותרת, והוצאת האור בעצם הוי רק מוליד - ואחר כל הפלפול שהיו בזה, פשוט דהוא דרבנן. אבל הכא מוליד האש שיש בו קיום ותועלת מצד עצמו, כי כח הזרם והלכוון אחוזים ודבוקים זה בזה⁶⁴⁵.

כיבוי וכמ"ש שם ה"ב, וכ"כ בשו"ת אבני נזר (אורח סי' רכט). 643. בשבת מז. "הנח לנר שמן ופתילה הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור" ופירש"י "לדבר האסור, לשלהבת דבכי האי מוקצה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו". ומדברי רבינו מבואר שאף נורת חשמל שיש בה חוט המתלהט היא מוקצה כדין מוקצה דשלהבת, ודלא כשו"ת אג"מ (אורח ח"ה סי' כב אות לו). 644. בביצה לג. תנן "אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים וכו'" ובגמ' (שם ע"ב) "מ"ט משום דקא מוליד ביו"ט". 645. תו"ד, דבגמ' איתא דטעם איסור הוצאת אור מעצים ואבנים הוא משום מוליד, ונחלקו האחרונים אי הוי מה"ת או מדרבנן, בט"ז סי' תקב (סק"א) נקט שהוא מה"ת, וכפשוטו ר"ל משום

ב"ה מוש"ק תזו"מ תש"ז
 כבוד הגאון טוביינא דחכימי מהר"ר שלמה זלמן
 אויערבאך שליט"א.
 שלו' וברכת כל טוב.

- א -

לפני ארבע שנים שאלתי ממו"ר הגרא"ז שליט"א חו"ד על מכונת השמיעה העלעקטרית, ומסרה לכ"ג להשיב על זה, ולצערי נתגלגל המכתב ונעלם מעיני עד שבוע זה.

ואת שהסכמתי גם אני על היתר כשרב אחד וצ"ל רצה להשתמש בזה [אלא שחזר בו אחר כך מפני שנשברה אצלו המכונה, ותפס זה לסימן]. וגם בספר לוח היובל (לעיל סי' צח סק"ב) כתבתי שהעלעקטרי שאינה עושה מלאכה, פתיחתה וסגירתה הוא כמעריך מורה שעות שיש מתירין זה על כל פנים על ידי נכרי, בכל זאת הנני רואה בזה להשיב לכ"ג ולפרש ספיקותי.

חששתי שמא יש בזה משום מוקצה, וכ"ג הרבה להשיב על זה. ואמנם שמעתי שכשפותחין את הזרם נתאדם הברזל על ידי כח העלעקטרי, והרי להרמב"ם (הל'

641. ברמב"ם הל' שבת פי"ב ה"א "המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב" ובראב"ד (שם) "ולמה לא משום מבשל כמו סיכתא לאתונא כו". ובמ"מ (שם) הבין שלהרמב"ם באמת אין חייב משום מבשל, אבל בלח"מ (שם) הביא שבפ"ט ה"ו משמע דחייב נמי משום מבשל ע"ש, וע"ע שעה"צ סי' שיח (סק"א) ונשמ"א (כלל כ סק"א). וזהו שכתב רבינו "או גם משום מבשל, וצ"ע". 642. בשבת מב. מבואר דליכא כבוי במתכת, ועפ"ז השיג הראב"ד (שם) דכמו דליכא כבוי, ה"ה דלא הוי מבעיר. וע"ע ביראים (סי' רעד, דף קמג ע"א) "וכאשר פירשתי שאין כיבוי אלא בשל עץ, כך אין הבערה אלא בשל עץ". וגם בהרמב"ם אפשר דדוקא כשמחממו כדי לצרפו אח"כ הוי הבערה, דבכה"ג שייכא בי' נמי

שם מלבוש עליו, אבל זהו כשהוא במקום האבר שנצרך בו, כסלע שעל גבי הצינית, אבל כאן שהוא רחוק מן האוזן, קשה לומר עליו שם מלבוש.

ומה שהצרכתי לקשור מקום הפתיחה והסגירה הוא מילתא דמסתברא, ומקורו מחשש שמא יחתה (שבת יח. ל. ד:)⁶⁴⁸ ומחשש שמא יטה (שם יב.)⁶⁴⁹ וגם מחשש שמא יעשה חבית של שייטין (ביצה לו:)⁶⁵⁰. ומה שכ"ג מביא ראייה ממורה שעות - הנה תלי תניא בדלא תניא. ובכלל אינו דומה, ששם דרך להעריך את השעון אחת במעת לעת או ביומים, אבל כאן הדרך שלובשו בשעת צרכו לדבר, וחוזר ופושטו ומכבהו, ודי לנו להתיר על ידי קשירה וסימן⁶⁵¹.

- ב -

שאלה בוערת פה לענין המכונה המגדלת את הקול, שהדרך להעמידה בבתי הכנסת הגדולים, ובכאן אין שייך חשש הוצאה [אף לא טלטול מוקצה]. אבל חשש תיקון שייך בזה, ומצוי הוא, וגם ענין משמיע קול בכלי המיוחד לכך שמחמירין (רמ"א סי'

ומה שתמה על מה שנזכר במכתבי עצה להתיר ההוצאה על ידי תפירה בכגד. הנה יודעני שטלית שאינה מצוייצת כהלכתה חייב עליה אף שהצציות מחוברים להבגד (שבת קלט. שו"ע סי' שא סעי' לח), אבל אפילו הכי מצינו לפעמים היתר על ידי תפירה במי שנמצא בדרך בין הגויים שתופר את כיסו, ויש מתירין גם לצאת בו (שם סעי' לג), וההיתר הוא משום שהוא שלא כדרך הוצאה לצורך גדול. ובכאן מטעם אחר חשבתי על דבר תפירה, כי המכונה יש בה כמה חלקים, חלק אחד הנכנס באוזן, וכעין מלבוש הוא, כמו שמתירים את המשקפיים⁶⁴⁶, אבל החלק האחר ששם ה'בעטערי' ומקור העלקטערי הנפתח והנסגר הוא מונח בכיס, ואין שייך בזה תכשיט, כמו שפסקו לענין מורה שעות שכשהוא בכיס אין עליו שם תכשיט⁶⁴⁷, אבל אם יהי' תפור מבחוץ על הבגד שייך בו יותר תכשיט.

ובל הראיות שהביא כ"ג מקמיע מומחה וכן ממוך שבאזנה, הם כעין תכשיט או מלבוש - ולענין מלבוש ודאי אפילו מכוסה

647. כ"כ המשנ"ב סי' שא (סקמ"ה) ובביה"ל (שם ד"ה בזה) דאפי' אם יתלה המורה שעות על שלשלת של זהב, אין עליה שם תכשיט ולא בטיל לגבי השלשלת, דכיון שהוא כלי תשמיש יש לו חשיבות בפנ"ע, ואין אומרים נעשה שעון לשלשלת, אלא אומרים נעשה שלשלת לשעון, וכ"כ בערוה"ש (סעי' סב), ודלא כשו"ת שו"מ (קמא ח"ג סי' לא) שמיקל, וע' שו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' לד). 648. בשבת יח: "לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ער"ש עם חשכה כו', גזירה שמא יחתה בגחלים". ובשבת לד: "מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום כו' שמא יחתה בגחלים". 649. בשבת יב. "ולא יקרא לאור הנר שמא יטה". 650. בביצה לו: "ולא שטין על פני המים גזרה שמא יעשה חבית של שייטין". 651. וע"ע שו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סי' פה ד"ה והטעם, או"ח ח"ג סי' ג) ושו"ת משמרת חיים (סי' ז).

הבערה, דהבערה שמוליד אש לא התירה תורה. וברע"ב (שם) כ' דדמי למלאכה שבורא האש ביו"ט, והיינו מדרבנן, ובשו"ת כת"ס (או"ח סי' סח) ובמאורי אש (פ"א ענף א) האריכו בזה. ורבינו ס"ל דעצם הוצאת הניצוץ מהעצים ואבנים לא חשיב הבערה, דגדר מלאכת הבערה היינו הדלקת אש בצורה המתקיימת והניצוץ מצד עצמו אינו מתקיים כלל עד שידליק ממנו קיסם [וכע"ז כתב רבינו לעיל סי' צט, ובכע"ז האריך גם הגרשז"א בשו"ת מנח"ש (קמא, סי' י ענף ב אות ד)], ולכן הוצאת עצם הניצוץ אינו הבערה וכל חיובו משום מוליד, ומדרבנן. וע"ע שו"ת רב פעלים (או"ח סי' נג). וע"ז כתב רבינו דבנידו"ד גרע ממוליד, דהא ליבון זה שפיר מתקיים. והטעם שהוסיף רבינו איסור זו, נראה דר"ל שאפי' נימא שאינו בגדר הבערה [אולי משום שאינה אש אוכלת, ע' לעיל סי' צח סק"ב] מ"מ מוליד ודאי הוא, וע"ע שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב מפתחות לסי' לא). 646. עמש"כ בסימן הקודם.

בשבת, ואין היהודי צריך למחות בידו, משום דאדעתא דנפשיה קא עביד. ולכאורה אין חילוק בין שותף במחצה או באחד ממאה, יודיעני נא חו"ד, כי הוא נחוץ מאד למעשה⁶⁵⁴.

שלח סעי' א) על פי הירושלמי (ביצה פ"ח ה"ב)⁶⁵² אף שאינו לשיר. יודיעני נא כ"ג חו"ד בזה, ואם יש חילוק בין שהמכונה עומדת לפני הדרשן או החזן, או נמצאת באחת הפינות⁶⁵³.

- ג -

בהדרת כבוד, ועתירת שלו' על ישראל.
יוסף אלי' הענקין

בסי' רמה סעי' א ברמ"א מבואר שאינו יהודי שותף יכול לעסוק במשא ומתן

סימן קד

באיסור מייקראפאן בשבת ויו"ט

(לעיל סי' צח סק"ח) לאיסור, וכן אמרתי כמה פעמים לאיסור.

והנני בזה לבקש, למען ה', שלא להשתמש בשמי בדבר זה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה,
יוסף אליהו הענקין

ב"ה

הנה מסרו לי שאחד הדפיס קונטרס להתיר לדבר על ידי מייקראפאן בשבתות ויו"ט, ומחזק שיטתו על ידי שתולה את עצמו בי. ולכן הנני בזה להביע בהחלט שהדבר הוא להיפך, אני כתבתי בספר עדות לישראל

סימן קה

להשתמש ב'קולן' בשבת

קשה לבאר ועל כן הנני בזה לבאר מה שאמרתי. הקאמערטאן שמכים בו על כלי ומשמיע קול נעימה אוסר במשנ"ב (סי' שלח ס"ק ד)⁶⁵⁶, ומסתבר כוותי' כיון שהוא קול נעים, וגם כלי המיוחד לכך שמחמירין אפילו בלי נעימה (רמ"א סי' שלח סעי' א).

בזה. ⁶⁵⁴ תשובת הגרשז"א על זה נדפס בספר שלחן שלמה סי' רמה (סק"א), שם הסכים לדברי רבינו דסגי אפי' באחד ממאה, עיי"ש. וכבר האריך רבינו בזה לעיל (סי' סב-סד).

⁶⁵⁵ כלי מתכת כדמות מזלג קטן, שעשוי להשוות את קול החזן, שע"י שנוקש בכלי הזה ומיד מקרב אותו סמוך לאזנו שומע קול נגינה דקה, ואז מתפלל באותו משקל הקול [טון' בלעז]. ⁶⁵⁶ במשנ"ב סי' שלח סק"ד כתב

ב"ה, תש"ב

כבוד ידידנו הרב הגאון הנעלה כשת"ר שלום בהגרמ"ד ריבקיין שליט"א שלו' וברכה

ע"ד הקאמרטון⁶⁵⁵ שכ"ג חקר על אודותיו אם יש בזה היתר, וכאשר בטלפון

⁶⁵². בירושלמי ביצה פ"ה ה"ב אמר רבי אלעזר שכל השמעות קול אסורה בשבת, והביאו שם מעשה ברבי אילעא שהתעבב בביהמ"ד בליל שבת וכשהלך לביתו מצא שהם כבר ישנים, ולן חוץ לביתו משום שלא רצה להקיש על הדלת בשבת. וצ"ע שלפי הירושלמי אסור אף בלי כלי המיוחד לכך, ורבינו לא החמיר אלא בכלי המיוחד לכך וכדעת הרמ"א, וי"ל. ⁶⁵³ ועי' בספר מאורי אש (דפו"ח ח"ב עער רביעי סי' ב) מה שהשיב הגרשז"א

הלכות שבת סימן שלד

התפלין (מג) אע"פ שיש בתוכן מעות וה"ה לשאר כתבי הקודש: טז אם הניח תפלין בארנקי (פירוש כס) מלא מעות יכול להצילו מפני הדליקה או מפני הגנבים והגולנים (מד) למקום שיכול להציל התפלין (מה) ל'יש מי שאומר דהיינו דוקא (טו) (מו) כשהניחם שם מע"ש: יז (מו) "יש מתירים להציל דסקיא מלאה מעות ע"י ככר או תינוק מן הדליקה או מן הגנבים והגולנים ידוקא לרה"י אבל לא לחצר שאינה מעורבת * (מזלין) הספרים אפילו לחצר שאינה מעורבת) ולמבוי (פי"ה) מקום שנכנסים מהם לחצרות) שלא נשתתפו בו ובלבד שיהיו בו (מח) שלש מחיצות ולחי: יח ככתבו משם גאון (מט) שמוותר לומר לאינו יהודי להציל ספרים מן הדליקה אפילו דרך רשות הרבים: יט כל מה שמוותר להציל מפני הדליקה מותר להציל ממים ומשאר דברים המאבדים: כ (טו) (ג) הגליונים שלמעלה ושלמטה ושביין פרשה לפרשה ושביין דף לדף ושבתחלת הספר ושבוטף הספר אין מצילין אותם: כא האפיקורסים דהיינו האדוקים בעבודת כוכבים וכן מומרים לעבודת כוכבים (נא) שכתבו להם כתבי הקודש אין מצילים אותם ואף בחול שורפן (יז) (גב) עם האזכרות שבהן: כב תיבה שאחזו בה האור יכול לפרוס (נג) עור של גדי מצדה האחר שלא תשרף ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים

י בעל המרומה וסמ"ג ב שם בעל המרומה ד סמ"ג והמדרש מ טור שם המ"ג ושם הירושלמי וכו"כ ש"פ ג משנה שם ק"י א (+) כאשר הגהתי כן הוא בעבור וכן הוא מוכח ש"ל פ' קו מ ש"ל בשם ר' ישעיה ע"ש במשנה ומה' ומת"ק פ ש"ל צ"ל ר"י בת"ג ק שם צ"ל ולא נפשטה ופסקו ה"ר"ף והר"ש והרמב"ם שפירק כ"ג לחומרה ר' גרימא שם ש משנה שם ק"כ ת שם וכרז שמעון בן ננח

באר היטב

גליון ספר אפי' כדי לכתוב עליו. וצמ"צ סי' ק' האריך על הגליונים של הספרים שהקושרים הספרים שומכין אותן ומשליכין והטעם כיון דנהגו כן הו"ל כאלו התנו עליהם מתחלה עיין סי' קנ"ד ס"ח וא"כ אין מצילין אותן. וצאגודה צמ"ס פ"י"א כתב המחתך בספרים חדשים מותר צינים אסור: (יז) עם האזכרות. כתב צ"ח מלאך יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב וכסף שיש עליהם שם בן ד' משנה ברורה

והצ"ח ורש"ל פסקו כצנרז ראשונה: (טו) כשהניחם שם וכו'. וכתבו האחרונים דליכא זיה פלוגתא דכ"ע אסור לכתחלה להניח תפלין אצל מעות נשעת הדליקה כדי להציל המעות אבל אם הניח בשבת תפלין אצל מעות ואח"כ נפלה דליקה פשיטא דשרי להצילו לכ"ע וא"ל לנער המעות ע"ש: (טו) הגליונים. שנחתכו מן הספר או שנמתק הספר וכתב מהר"ם בתשובה שהיה תקנה צמר' שלא לקצץ

משנה ברורה

בדיון כתב הקודש ואף גמרות ושאר ספרים היו בכלל זה [פמ"ג]: ב (ג) הגליונים. שנחתכו מן הספר (מד) או שנמתק הספר ולא נשחיר צו פ"ה אומיות דשזו אלו ליה קדושהיה של הקלף שמתפיו וגם של הגליונים שצביצו. וכתב מהר"ם בתשובה שהיה מקנה צמר' שלא לקצץ גליון ספר אפילו כדי לכתוב עליו וצמ"צ סימן ק' האריך על הגליונים של הספרים שהקושרין הספרים שומכין אותן ומשליכין והטעם כיון דנהגו כן הו"ל כאלו התנו עליהם מתחלה עיין סימן קנ"ד ס"ח וא"כ אין מצילין אותן וצאגודה צמ"ס פ"י"א המחתך בספרים חדשים מותר צינים אסור [מ"א] והטעם (מה) דחדשים כהתנו מתחלה דמי והזמנה ג"כ לאו מלתא היא אבל בצנבר למדו מהם אף הגליונים נמקדשו בקדושת הספרים: כב (נא) שכתבו וכו'. אפילו כתב אשורית על הקלף ודדיו: (גב) עם האזכרות. שזיון שהם אדוקים צודאי כתבו אותן לשם ע"ג ומכאן יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב וכסף שטבעו אותן האדוקין לשם ע"ג שאסורים לתלותם על הס"ת וגם אין להחזיק אותם צרשותו אלא ימיכס מיד כדי שלא יהיה שום זכרון למעשיהם [צ"ח וט"ו] והרב מו"ה יהודא מילר נסתפק אי מותר להתיק שמה אינם מיינס לע"ג וכתשובת חות יאיר סימן שט"ז^א מחיר להתיק המטבעות של שם בן ד' שנעשים צמדיעות שוויידן מטעם כי נטבעו להוציאם והו"ל כאלו נכתבו צפירוש לשם חול וכן משמע צפמ"ג ע"ש. עוד כתב מה שנהגין צאזיה קהלות כשמברכין חולה וגוזין מעות מכל אחד ומניחין הכלי עם המעות לחוך ארון הקודש לא יפה עושין ע"ש וצנ"א אסור להשים לחוך ארון הקודש דבר של חול ע"כ יש למנוע המנהג: כב (ג) עור של גדי. לת ועיין צמ"צ

הראשונה [אחרונים] ומ"מ כשיש בהן אזכרות יש לומר דמצילין [פמ"ג]: ב (ג) (מג) אע"פ שיש וכו'. ואפילו לדעה ראשונה דכ"ע דמחיר להציל מעות לחוד מפני הדליקה ג"כ ניחא הכא דקמ"ל דמותר להציל המעות אגב הספר ואפילו לחצר שאינה מעורבת (מ) ולא הצריכוהו לנערס ממנה דילמא אדכי והכי נפלה הדליקה על הספר גופא: ב (מד) למקום וכו'. היינו אפילו לחצר שאינה מעורבת: (מה) ויש מי שאומר דהיינו וכו'. הנה צמ"ז ומ"א כתבו דליכא זיה פלוגתא דלכו"ע אסור דהיינו וכו'. הנה צמ"ז ומ"א כתבו דליכא זיה פלוגתא כדי להציל המעות אבל אם הניח בשבת תפלין אצל מעות ואח"כ נפלה דליקה פשיטא דשרי להצילו לכ"ע וא"ל לנער המעות ע"ש וצביאור הגר"א הכריע דהעיקר כהמחבר (מא) דלדעה ראשונה גם לכתחלה מותר להניח תפלין אצל מעות נשעת הדליקה ע"ש: (מו) כשהניחם שם מע"ש. היינו לענין שיהיה יכול להציל לחצר שאינה מעורבת אבל להציל לרה"י מצואר לקמיה צמ"ז דיש מחירין אפי' ע"י ככר ותינוק כשמניח עליו נשעת הדליקה [מ"א וכן מוכח מהגר"א צמ"ז]: יז (מו) יש מחירים וכו'. והיינו (מב) שיכול ליתן אפילו לכתחלה בשבת להציל על ידם אפילו המעות חשבו מהחפץ שניח אצלו ולא אמרינן זיה דיהיה בטל לגבי המעות ואע"ג דבעלמא אסור לעלטל דבר המוקצה ע"י דבר היתר המונה עליו דלא אמרו ככר או תינוק אלא לענין טלטול המה בלבד הכא משום פסידת הדליקה הקילו בכל זה ועיין ס"צ דיש מחירין אפילו בלא ככר כלל: (מח) שלש מחיצות ולחי. אבל בלא לחי הו"ל ככרמליח (מג) ולא הותר אפילו צבייל ספרים: יח (מט) שמוותר לומר וכו'. דשבות דאמירה לא"י שרי מפני

שער הציון

(מ) גמרא: (מא) ומשמע שם דהוא מנדד כן להלכה: (מב) ט"ו ומ"א וט"א: (מג) ועיין צמ"ס ככתב דלהפוסקים דס"ל דבזה"ו ליכא ר"ה מותר להי"א הנ"ל בש"ג ס"י"ח. אך צמ"ז המפולג צודאי נראה שאין להקל צענינו שהוא דרך הולאה גמורה אפילו צבייל ספרים: (מד) מ"א וכונת המ"א הוא רק לענין הגליון דאפילו מהגליון בטלה הקדושה ע"י דאלו מהקלף שמתח כתב פשיטא ליה להגמרא דכיון דמתחלה לא נתקדש אלא ע"י הכתב בטל ליה הכתב אלו ליה קדושהיה ע"ש צמ"א ולזה הביא המ"א ראה מסי"צ דפסק שם המחבר דדוקא כשהשחיר פ"ה אומיות וא"ל אין מצילין אע"ג דיש לו גליון ולא צמר דדוקא הכא דגייז הגליון וכדאיחא הכל צמ"א: (מה) פמ"ג והנה אינו מצואר היטב צמ"א דעמו דלינא צינים אס מקסיס עם המ"צ או לא וצא"ר משמע דמקסיס עם המ"צ גם צינים:

(מ) גמרא: (מא) ומשמע שם דהוא מנדד כן להלכה: (מב) ט"ו ומ"א וט"א: (מג) ועיין צמ"ס ככתב דלהפוסקים דס"ל דבזה"ו ליכא ר"ה מותר להי"א הנ"ל בש"ג ס"י"ח. אך צמ"ז המפולג צודאי נראה שאין להקל צענינו שהוא דרך הולאה גמורה אפילו צבייל ספרים: (מד) מ"א וכונת המ"א הוא רק לענין הגליון דאפילו מהגליון בטלה הקדושה ע"י דאלו מהקלף שמתח כתב פשיטא ליה להגמרא דכיון דמתחלה לא נתקדש אלא ע"י הכתב בטל ליה הכתב אלו ליה קדושהיה ע"ש צמ"א ולזה הביא המ"א ראה מסי"צ דפסק שם המחבר דדוקא כשהשחיר פ"ה אומיות וא"ל אין מצילין אע"ג דיש לו גליון ולא צמר דדוקא הכא דגייז הגליון וכדאיחא הכל צמ"א: (מה) פמ"ג והנה אינו מצואר היטב צמ"א דעמו דלינא צינים אס מקסיס עם המ"צ או לא וצא"ר משמע דמקסיס עם המ"צ גם צינים:

הגהות ותיקונים: א) פ"ה הי"ד: ב) ט"ז:

הלכות שבת סימן שלד

קצח באר הגולה קיצור חזו"א

* שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה * דגרם כיבוי מותר? הגה נמקום פסידא (מרדכי פרק כ"ב):
כג * טלית שאחזו בה האור (נד) פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה * ויש מי שאומר שצריך
 (נה) שלא (ית) יתכוין לכך: הגה מותר לכפות (נו) קערה על הנר שלא תאחזו נקורה² (טור וע"ל סימן
 רע"ז סעיף ה'): **כד** גי"א (נד) שאין יכול ליתן עליו (נט) משקין כדי שיכבה כשיגיע להם * וי"א
 (נח) שמתוך לעשות כן בשאר משקים חוץ מן המים (נט) משום כיבוס * ויש מתירים אפילו (כ) במים
 (ס) ודברי סברא שנית נראים: **כה** (כא) (סא) י"א"י (סב) שבא לכבות (סג) א"צ למחות בידו
 (סד) אבל קטן שבא לכבות (סה) צריך למחות (סו) בידו: **כו** (סז) י"כול לומר (סח) בפני אינו

הרשב"ם וכן כפי הטור ה' הרמב"ם בפ"ב ו ה"ה בשם הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן ומשה שם קכ"א ו שם בגמרא
 ד' מוספות שם בשם

באר היטב

למנוע אותו המנהג: (ית) יתכוין. פ"י שלא ירוץ ויקפוץ ויגעגע אנה
 ואנה כדי שיכבה אלא מתכסה בה כדרכה צ"ח וכן העלה הט"ו
 וכחז ונענוע הטלית שאחז בו האור כדי שיכבה איסור גמור הוא ולא
 יעשה כן בישראל עכ"ל ע"ש. וכן ס"מ שאחזו בה האור פושט וקורא
 זה ואם כצתה כצתה רמב"ם: (יט) משקין. דדוקא להפסיק בכלים
 שרי שאין המים צעין: (כ) צמים. דס"ל דלא שייך כיבוס אלא
 צמקום שיש טינוף או דם ועיין ס' ש"ט סט"ז ועשו"ת ד"ג ס"ד:
 (כא) א"י. אפי' ענדו המושכר לו לזמן ד"מ:

ביאור הלכה

שקורא הפסוקים בע"פ ודומיא דק"ש שקורא בע"פ ואין זה משום דברים
 שכתב אי אהה רשאי לאמרם בע"פ וכנ"ל בסימן נו"ו"י שכתבו הפוסקים דה"ה
 בשאר פסוקים אם העולם בקיאים לאמרם בע"פ [בשאר לשון ולהכי אמרינן
 דככל לשון נאמרה לקרות משא"כ בענינו דאיידין שכתב התורה בשאר לשון
 וקורא הלשון ממך הכתב החם ספיר ס"ל להראב"ד דלא הו"ה לכתיב שאר
 לשון ולקרות בו כ"א כשאינו בקי בלשון: * שודאי יתבקעו. שאין להם כח
 לקבל האור מפני שהדשים הם ומשמע בגמרא דאפילו אם מכוין לזה ויהא
 מדף מ"ז ע"ב דלמר שם מתחלה קודם דמתוך מפני שמקרב את כיניו
 דלרצון מותר צניעות אפילו בשנה אף דהוא מכוין שיכבה עי"ן ג"כ שרי
 כיון דהוא אינו אלא גרמא וכן מוכח שם גם דנף ק"כ ע"ב דמפיק דגרמא
 שרי מדכתיב לא תעשה בו מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי ודומיא דעשייה
 שרינן בגמרא: * דגרם כיבוי מותר. לאו דוקא כיני דהוא מלאכה שאינה
 זריכה לגופה דאפילו בכל מלאכות הדין כן וכנ"ל:

כדלעיל בסי"ח ולקמן בסכ"ו: (נו) קערה על הנר. בסימן רע"ז ביארנו דין זה היטב צמ"ב ע"ש: **כד** (נד) שאין יכול וכו'. דדוקא
 להפסיק בכלים מלאים מים שרי בסכ"ב שאין המים צעין אצל הכא שהמים צעין הוא מקרב להכיני עי"ן (מו) ואסור: (נח) שמתוך וכו'.
 ס"ל דזה לא חמיר מגרם כיבוי עולמא דשרי: (נט) משום כיבוס. דקיי"ל שריית הבגד זהו כיבוסו והיש מתירים ס"ל דלא שייך זה אלא
 צמקום שיש טינוף או דם אצל לא בטלית נקי: (ס) ודברי סברא וכו'. עיין לעיל בסימן ש"ב ס"ט צנה"ל ד"ה שיש עליו לכלוך מה
 שכתבו זה: **כה** (סא) י"א"י וכו'. דא"י (מת) אדעתא דנפשיה קעביד ואפילו יודע שנוח לו לישראל הוא להנחת עולמו מתכוין שידע שלא
 יפסיד אצל בסימן רע"ז צהדלקת נר כשהדליק בשביל ישראל שגוף ישראל והנה ממנו לא אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד ואסור
 להשתמש לאורה: (סב) שבא לכבות. אפילו (מט) הוא עבדו המושכר לו לזמן ג"כ אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד: (סג) א"צ למחות
 בידו. אצל (ג) אסור לזרוז שיכבה אף דבא מתחלה מעצמו לזה: (סד) אבל קטן שבא לכבות. אפילו (נא) קטן שלא הגיע לחינוך:
 (סה) צריך למחות. דקטן (נב) אין לו שקול הדעת לעשות אדעתיה דנפשיה ועושה לדעת אביו שידע שכיבוי זה נוח לאביו ועושה
 בשבילו ואסור דמזוה על שבתתו. ועיין צמ"א שכתב בשם הר"ן דאפילו למ"ד מלאכה שאינה זריכה לגופה דרצנן ג"כ צריך למחות
 בידו (נג) ועיין צמ"ג מה שכתב זה: (סו) בידו. ע' צמ"י דאפי' אם צא לכבות דליקה שצבית אחרים ג"כ (נד) צריך למחות בידו כיון
 שעושה בשביל גדול: **כו** (סז) יכול לומר וכו'. כיון שאינו אומר לו כבה וע' צמ"י ס' רכ"א ס"ח דמשמע שם (נה) דלומר בלשון נוכח אם תכבה
 לא תפסיד ג"כ אינו רשאי דהו"ה ג"כ כאומר לו כבה אלא בלשון כל המכבה דלעולמא קאמר והשלטי גבורים מדלד להקל צוה לענין דליקה
 ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן ש"ז ס"ט: (סח) בפני א"י. אפי' (נו) הוא שכירו המושכר לו לזמן אצל אסור לומר לא"י לכבות (נז) לכו"ע
 דכיון

שער הציון
 (מו) ה"ח והמ"א והא"ר ושל"ל כט"ז דמשמע מיניה לכלל הפוסקים אסור זה כהטור ולהב"ח והמ"א משמע דגם להטור שרי באופן זה: (מו) היינו
 מדרצנן כמו שם דנף מ"ז ע"ב לענין יטויות ע"ש: (מח) מ"א וש"פ: (מט) צ"י ומ"א: (נ) כן מוכח ממתניתין: (נא) מוספות: (נב) מ"א בשם
 פוסקים: (נג) ולפי מה שכתב הגרמ"א בחידושי ע"ש נדחו דבריו: (נד) ולענ"ד דבדליקת אביו מחייב אביו מן התורה למחות בידו כיון שהוא עושה
 לדעתו כדי שלא יעצור אתה דכתיב לא תעשה וגו' וצנן וצנן ובדליקת אחרים מחייב האחר עכ"פ מדרצנן למחות בידו דהא הגמרא שקיל וטרי אמאי
 המירו בא"י ומשני א"י אדעתיה דנפשיה עביד משא"כ בקטן זה וכמ"ש צמ"י: (נה) ק"ח דחוק לפ"ז שכתב קכ"א בגמרא כבה הוא דלא אמרינן ליה עי"ש:
 (נו) מ"א: (נז) היינו אפילו למ"ד משא"ל דרצנן וקיי"ל לעיל בסימן ש"ז ס"ה דשבות דרצנן מותר ע"י א"י צמקום הפסד גדול ועי"ש צמ"א בשם הר"ן
 הגהות ותיקונים: א) מ"ט:

חטאת ולא קאמר דחייב חטאת דהרי הוא פסיק רישיה, מסייע להערוך דהוא רק קרוב לירי חטאת כשיהא ניחא ליה.

והנה בתוספות כתובות ד' ו' מבואר דהתוספות דפליגי על הערוך, ס"ל דאסור מדרבנן פסיק רישיה דלא ניחא ליה, ונמצא דהמחלוקת בין הערוך והתוספות הוא אם אסור מדרבנן, ומלבד דבדרבנן שומעין להקל, נכר העיר רבינו הבית יוסף בשו"ע סש"כ סי"ח דמנהג העולם כהערוך, וכבר שמעתי מארמו"ר אביו הגאון זצ"ל דדעת הרמב"ם כהערוך, דהוי לפי דעת התוספות דפ"ר דלא ניחא ליה אסור מדרבנן, הוא מחמת דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאסור מדרבנן, ואם כן לדעת הרמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה יהא חייב דפסיק רישיה דלא ניחא ליה, והרי הרמב"ם פסק בפ"ו משגנות בחותה גחלים שהוא מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות ואם נתכון לכבות ולהבעיר חייב שתיים, ולמה הצריך הרמב"ם שיהא מתכון והלא הוא פסיק רישיה, והרי בחותה גחלים להתחמם לא הצריך הרמב"ם שיהא מתכון להבעיר משום דהוי פסיק רישיה דניחא ליה. אלמא דהגם דלהרמב"ם חייב במשאצ"ג, מ"מ פטור בפ"ר דלא ניחא ליה, ומפרש להגמ' דכריתות דפ"ר דלא ניחא ליה הוי אין מתכון, והרי ברשא"מ קי"ל כר"ש, וממילא שרי פ"ר דלא ניחא ליה. והגם דבאינו מטומות מצינו ראסרוי מדרבנן פ"ר דלא איכפת ליה, כדמצינו גבי צירוף מבואר ברמב"ם עבודת יוה"כ פ"ב הל' ד' דהוי שבות הטלת העשית במים ומותר רק משום דאין שבות במקדש, והיינו דגזרו רבנן דילמא יהא ניחא ליה, וכן בשבת קמ"א לא ליהרס אינש אודרא אפומא דשישא רילמא אתי לירי סחיטה, היינו דילמא יהא ניחא ליה, זהו רק היכי דמצינו דגזרו חז"ל על זה שראו שמצוי שיהא ניחא ליה, ואין לנו לגזור מעצמנו כל היכי שלא מצינו בפירוש, והרי פשוט המנהג ששוברין את ההוט צוקער בסכין, של ברזל עשות, שטאהל, והדבר ידוע שניתזין מהצוקער ניצוצות בוערות ולית מאן דחש להא והוא

זכיתם לזה, כבר עומד בית הרושת לכל מיני בשר מעושן כשר בנייר-ארק בשם "היברו ניישאנאל כשר ווארשט פאבריק" תחת רשות של ר' שלמה לעווין ושותפו רא"ש ברודא. וכבר נמצא כל מיני בשר מעושן כשר בהדור כשרות הנעלה, מבית הרושת זה, כעת הכל תלוי בכם, הרבנים, ובע"ב חרדים, אשר יראו, בכל חניות מוכרי דעליקאטעסען שיהדרו לקנות סחורתם, כל מיני בשר מעושן כשר אשר יוצא מבית הרושת זו, וידעו כי הכל כשר ומהודר בתכלית הכשרות הנעלה, ואזי יוגדל בית הרושת זה לתהלה ולשם ולתפארת.

סימן י"ד

תבת קרח מלאכותי

(תשובה זו מוסב על השאלה הנדפסת בהפרדס, אם מותר לפתוח תבת קרח מלאכותי בשבת, או לשום מים בתיבה לעשות קרח בשבת.)

ברכה מרובה לכבוד ירדי הגאון הגדול המפורסם עה"י פ"ה וכו' מוהר"ר משה הלוי נ"י סאלאווייטשיק, בניו יארק.

הגיעני השלשה כרכים הפרדס ובדבר התבת קרח מלאכותי נראה כיון דכשפותח את דלת התיבה הוא כדי לקבל משם איזו דבר ואינו מכוין להדליק את העלעקטרי הוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה אפילו להדליק אם הוא באופן שהוא פסיק רישיה וכבר הבריחו התוספות מהא דקא עביר בארעא דחבריה דפסיק רישיה דלא איכפת ליה הוא, גם כן כפסיק רישיה דלא ניחא ליה דשרי לדעת הערוך והראשונים דקיימי בשיטתיה, וכן מפורש בהרא"ש פ' כל כתבי סי' ח' דלדעת הערוך שרי לנער נר של שמן מהטבלא הגם דהוי פסיק רישי' דבודאי יסרר השמן להנר ויהא מבעיר או ירחק השמן מהנר ויהא מכבה כיון דהוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה, ולדעת הערוך צריך לפרש את דברי הירושלמי המובא שם ברא"ש דהוא קרוב לבוא לירי חיוב חטאת היינו אם יהא ניחא ליה בהבערה או בכיבוי, ואדרבא דיוק לשון הירושלמי דהוא קרוב לבא לירי חיוב

הוא אחתיה אנא דהאי דדרינא אכתפאי, משכחת לה בכותי הבא על בתו, ומאריך שם באופנים שונים, ולבסוף נבי אנא ואת בני אחי, אנא ואבוך בני אחי, אנא לאמך בני אחי הא בהתירא נמי משכחת לה, ואי נימא דע"י שפופרת אין איסור, א"כ בכל האופנים שחשיב שם משכחת לה בהתירא אף בישראל שנתעברה בתו ממנו ע"י שפופרת. ראין בזה ביאת איסור והולד הוא כשר כמבואר בב"ח ובט"ו יור"ד ס' קצ"ה ובמל"מ שהבאתי לעיל. אלא וראי דאסור ובהתירא לא משכחת לה.

והנה בירושלמי יבמות פרק א' הלכה א' איתא דר' יוסי בן חלפתא ייבם את אשת אחיו כו' ודרך סדין בעל, ובהנה' ציון וירושלים כתב וז"ל: ובתשובה כתבתי דמזה ראוי' למה שנשאלתי מק"ק ברינגל זה רבות בשנים לענין ביאות אסורות חיובי לאוין וחיובי כריתות, אי גם כשבעל דרך מלבוש עובר עכ"ר. והנה תשובתו בזה לא ראיתיה, אך אי נימא רמיירי כפשוטו, דבעל דרך סדין והסדין הפסיק בינו לבינה, הא הוה כמו משמשת במוך וא"א שתתעבר באופן זה. ובין לשיטת רש"י ובין לשיטת ר"ת ביבמות דף י"ב אסור, ועיין בבית מאיר באעה"ז סימן כ"ג ובתשו' רעק"א סימן ע"א. א"ו דכונתו דדרך סדין רהיה מנוקב, והזרע בא לתוך רחמה, רק דהסדין הפסיק בין האבר לבשרה, כדי שלא יהנה מבשרה. אבל מ"מ דרך ביאה הוא זה, ואינו דומה להא דמכניסים הזרע ברחמה ע"י שפופרת ראין זה דרך ביאה כלל, ובתחילתו מוציא ז"ל.

ובעיקר ספיקו אם בעריות נחשבת זו לביאה, אין ראיה מכאן דאפשר לומר דנהי ראין זו דרך ביאה כשמפסיק מלבוש, מ"מ ביבמה כיון דהזרע בא לתוך רחמה דרך הנקב שבסדין ותתעבר מזה אפשר דוהו גם כן דרך הקמת שם. ויש להעיר מחולין דף ע' כרכו בסיב, והוה בעיא דלא אפשרטא מכיון דלא נגע ברחם ואם הוא בכור, ועיין ברמב"ם פרק ר' הל' י"ז מהל' בכורות דהוה ספק בכור, ובפסחים דף קט"ו ע"ב כרכו בסיב ובלעז אף ידי מצה לא יצא, והא לא תקשה אמאי לא יצא בודאי וגבי בכור היא אבעיא דלא אפשרטא, דגבי בכור הוא ספק

משום דהוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה. מה שהעיר מר ר' משה לעווין דאם שם המים בהתבה שיעשה קרח אסור משום נולד, לפי פסק רמ"א בסי' שיו"ח סעיף ט"ז דבמקום צורך יש לסמוך על סברא ראשונה דמותר ליתן מיני פשטידא נגד המדורה אלמא דלית בה משום מולד כיון דהוי ממילא ולא בידים. ולא שמענו מעולם לאסור את השלג היורד בשבת להשתמש בו לתת אותו לתוך הכוס משום נולד, כיון דמעיקרא בהיותו מים היה משקה, וגם כשנקרש מועיל בו מחשבה לעשותו משקה ולא לעשותו אוכל כראיתא בנדה ד' י"ז אלמא דהיא יותר קרוב להיות משקה ואין בו משום נולד, ופשוט דהא מיני פשטידה לאחר שחממו אותה, עוד הפעם נקרש השמן בשבת, ומותר במקום צורך לחמם עוד הפעם ולית בו משום נולד, עוד העיר מר משה אהרן דיש לאסור משום מגבן דהוי כבונה, באמת הא לא אינו מגבן בידים, אין זה אלא גרמא דעשייה הוא דאסור בשבת אבל גרמא שרי כראיתא בשבת ד' ק"כ, גם יש לומר כיון דאינו דבר של קיימא רכשבא למקום חם הוא נמס אין בו משום בונה.

יתברך כבודו בכל הברכות, וברכה מיוחדת לבנו הגאון העצום האמתי וכו' מוהר"ר יוסף רוב הלוי נ"י עב"ב היקרה תחי' וישבע רום נאוונו מהם רוב נחת לראות מהם דור של גאונים גדולי תורה ויראה.

שמחה זעליג

מו"ץ בבריסק

(הוא אחד מגדולי הדור שהוראה ומיוחד בהלכות שבת. וכל ימיו שימש הגאון האמתי שר התורה ר' חיים סאלאווייטשיק זצ"ל הגאב"ד רב ריסק.)

סימן ט"ז הולדה מלאכותית

(המשך מח"ח חוברת ב' סימן ו')

ועוד נראה להביא ראוי' מהא ריבמות דף צ"ז ע"ב אה מאב ולא מאם כו' אה הוא וברי